

ПАНКО АНЧЕВ
„ТАМ, ДЕТО ЖИВЕЯТ
ВЕРБЛЮДИ...“

chitanka.info

Човеку е нужна опора, за да обясни света. А обяснява света, за да бъде могъщ, настъпателен и уверен в себе си. Животът не винаги е лесен и приятен. Така ни се иска да литнем, да се променим, да разбием оковите на тленното, но сме фатално обвързани и неизменно оставаме на земята. И докога ще се примиряваме с това?...

Ала каква е тази опора, необходима, за да тълкуваме света? Докъде и докога ще проникваме в тайните — дали някъде ще спрем, съкрушени, че по-нататък е невъзможно да се върви?

Писателят е този, който помага да се открият закономерностите и случайностите, да се проумеят загадките на душата и вселената, да се изрази с думи гибелната страст към познание и взаимност. И най-вече: да се различи доброто от злото. Иначе човекът ще се загуби в дебрите на страховете, а душата му ще тъне във вечен мрак.

Йордан Радичков наднича в бездните на страха и любопитството, несигурността и униението, на смущението и влечението по непонятното. Неговите герои са хора примитивни, т.е. малко образовани, с анахронични представи за света, с поостаряла и като че ли демодирана нравственост. Те трудно се приспособяват към новото, към техническите достижения. Но тази им непригодност има и предимства. Когато си част от природата, ти нямаш време да се замисляш за нейните капризи — за тебе те са факт неизбежен, въпреки че са страшни и трагични. Те трябва непременно да бъдат обозначени, персонифицирани дори, за да се обезсилят, да се приобщят към делника, да се доближат до простото човешко чувство и възприятие. Така прочее се ражда фантастичното у Радичковия епос.

Онова, което фантастите се мъчат да предскажат, Радичков го изобразява като част от ежедневието, като нещо видимо и осезаемо. То живее естествено и в съответствие с неприкосновените природни и нравствени закони. Човекът наблюдава природата около себе си, общува с нея, изучава я, като се мъчи да я подчини и използва в своя изгода. Но тя го тласка към неприятни срещи, подлага го на опасни изпитания. У дома, между четирите стени, или сред блаженството на животинския домашен бит, варден от кучето и успокояван от котката, всичко му е далеч по-просто и лесно. Но домът му не е неприкосновена крепост, осигуряваща му мир и хармония. Тук се прониква лесно и лесно се предизвиква объркване. А когато човечецът излезе от дома си и прекрачи прага на кръчмата, за да се събере със

съселяните си и да се отдаде на сладките разговори и пивкото вино, той още повече недоумява и не знае какво да прави. За него е все по-сигурно, че извън блаженството има нещо друго, което или го дебне коварно, или красиво го опиянява и озадачава. Още по-странен е досегът със света извън селото, с дивите животни и птици, с духовете на близки и скъпи преселници във вечния мир отвъд. Хора и сенки потъват в царството на фантазното, за да открият в него простите, но важни истини за смисъла на човешкия живот, заключаващ се в труда и създанието, в обичта между хората. Прояснението идва след нещо едновременно обичайно и изключително, което никога не е било и няма да се повтори; то ще хвърли в смут населението, ще го обърка и после дълго ще звучи в паметта му като знак от далечното, непостижимото, небесното. Колкото и страшно да е, то все пак е и желано, защото измива еднообразието, освежава чувствата, разкрива нови възможности за разсъждения и познание, подлага на изпитание съвестта и морала. При тези изпитания устояват непоковарените, вярващи в необходимостта от разумна промяна или поне от разнообразие.

Когато познанието се свежда до околното пространство и заобикалящите те хора, нямаш друг начин да обясняваш законите на природата освен през очите на себеподобните и съобразно техния духовен и практически опит. Живял вечно между едни и същи хълмове и край една и съща река, без да си ходил никъде другаде, непосредствал никого, но винаги очакващ гост отнякъде, все ще се надяваш за общуване с по-различни от тебе. Ако те не идват, ще трябва да си ги измислиш — нищо че ще бъдеш смешен. Доскоро живият близък или роднина се е превърнал в тенец и се е върнал на земята безплътен, но все така изобретателен, хитър, добър и работлив. Той е наказан заради невниманието на живите да довърши започнатото приживе, да спомне между земята и небето, да поучава и никога да не намери покой. Затова, макар да помага, той плаши. Защото съдбата му е необичайна. Тенецът не е като всички — той е изключение и това е най-тежкото му наказание. Изключението в природата ще бъде наречено още „бибино лице“, защото безформеното, нелепото и противното, колкото и често да се среща, не преобладава в света на Радичковите герои. Назовано така, те го отделят и се пазят от него. Отмъщението им е в името — странно и безформено, то ще предизвиква и ще отвращава. И най-

сетне: йероглифът. То е Радичковото название за нашествието на културата и масовата информация. Йероглифът е коварно безпътен — не като тенеца; в него липсва благородство и сърдечност. Той е неуморим и упорит като робот. И неговата упоритост няма предел и задръжки.

Тенецът, верблюдът, бибиното лице и йероглифът са елементите на ново подвижно ежедневие, не само изместващо, но и умъртвяващо старото. Новите истини разколебават старите; онова, което вчера е било добро и лесно се е различавало от злото, днес е многолико и сложно. А това значи, че човекът е вече различен. Той може още да не осъзнава промяната и затова навярно е смешен. Минало, настояще и бъдеще се сливат и водят безпощадна борба за надмощие. Кой ще победи? И каква ще бъде тази победа, каква ще е цената ѝ? Ще изкупи ли тя страданието, подигравките, усилията? Ще успокои ли душата и ще я направи ли устойчива пред внезапните нападения и обрати? Големите въпроси в техния абстрактен вид са непосилни за героя на Радичков, но преди да пристъпи към действие, той трябва да проумее поне смисъла на обстановката и на своята роля в нея. Да се огледа, да прецени силите си, да предугади последиците. И чак след това да действа, да си взима поука и извлича философия. Тази философия, изградена върху непосредствения опит и недопускаща отвлеченото разсъждение (то впрочем е напълно неуместно и невъзможно), е примитивна, елементарна, наивна. За сметка на това обаче в нея царствуват образи, символи, измислици, гротеска, нереално ѝ фантазно. За „здравия разум“ тенецът и верблюдът са глупости, а йероглифът е вид писмо, но за героите на Радичков те са нещо друго, те са част от бита им. Ето как фантазното израства до начин на мислене, житейска позиция, средство за общуване, морал. Колкото повече познанието и цивилизацията обсебват човека, толкова той се отдалечава от подобен начин на мислене и възприемане на света. Други са вече радостите и страховете му. Други са и възможните контакти с космическите пришълци.

Споменах за космическите пришълци и искам да обърна вниманието на читателя върху новелата „Дърворезачка“. Научнофантастичният сюжет за посещението на хора от други планети, дошли на земята да довършат някакъв отдавна заложен научен експеримент или за да отведат с нов космически апарат

претърпелите авария техни другари, е разказан от Радичков пак като забавно приключение. Ситуациите са ту фантастични, ту напълно битово-реални — дори когато в тях участвуват пришълците. Всъщност трудно е да се каже дори кой е пришълец от космоса и кой земен жител. В цялата история животът е нарушил логиката си, объркал е хората и те с удивление откриват нови връзки между явленията. Объркаността, невероятните положения имат вече по-модерно обяснение. Те не са дело на тенец, а на извънземни същества. Ала каквито и да са, пак ще бъдат надхитрени. Техните космически пътешествия са дело на някакви тайнствени сили, а не на съвършени космически апарати (какъв космически апарат може да бъде една обикновена дърворезачка). Забелязваме отново същата склонност: да се свежда непознатото и загадъчното до понятното, до битовото, с което вече сме привикнали. Така още веднъж ще се възстанови хармонията и редът.

Фантастите предсказват бъдещето. Те виждат в него осъществената си надежда за един по-съвършен свят с по-добър човек. Фантастът Йордан Радичков не се стреми да надниква в утрешния ден, защото той знае, че е тънка границата между вчера, днес и утре и че усъвършенствуването на техническите средства едва ли ще увеличи възможностите на човека да опознае сам себе си. Човекът и днес е невероятен и приказен. Дързък пред големия космос, той тръпне пред космоса на своето „аз“.

Този космос изобразява писателят.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.